

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

21 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Maciej Kowalski

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 21 marca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Skarbu Państwa - Ministra Sprawiedliwości
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 15 czerwca 2020 r., VI ACa 985/19,
w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Ministra Sprawiedliwości
przeciwko Redaktorowi Naczelnemu [...]
o opublikowanie sprostowania,

I. oddala skargę kasacyjną;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanego 360 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) kosztów postępowania kasacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego wyroku powodowi do dnia zapłaty.

Maciej Kowalski
[SOP]

Marcin Łochowski

Piotr Telusiewicz

UZASADNIENIE

Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Sprawiedliwości wniósł o nakazanie redaktorowi naczelnemu [...] bezpłatnej publikacji sprostowania w związku z programem telewizyjnym [...] wyemitowanym 2 października 2018 r. o godz. 14:17 na antenie [...] przez odczytanie tekstu o następującej treści: „SPROSTOWANIE. W związku z nieprawdziwymi informacjami podanymi w dniu 2 października 2018 r. w programie [...] oświadczam, że podział rejestru pedofilów na część jawną i niejawną był wynikiem prac parlamentarnych, a nie działaniem Ministerstwa Sprawiedliwości. Ponadto, nieprawdziwa jest informacja, że w rejestrze ominięto lub specjalnie ukryto księży. Ministerstwo Sprawiedliwości nie ma żadnego wpływu na publikowane w nim dane, zaś wpis w rejestrze uzależniony jest od rodzaju popełnionego przestępstwa, a wykonywany zawód, czy przynależność do grupy społecznej nie mają żadnego znaczenia. Minister Sprawiedliwości Z. Z. /adres do wiadomości redakcji/”. Powód żądał, aby sprostowanie to zostało odczytane w najbliższym przygotowanym do emisji programie [...], ewentualnie w przypadku zaprzestania emisji programu [...], w najbliższym analogicznym przekazie o tej samej porze.

Wyrokiem z 6 listopada 2019 r., Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił powództwo częściowo w ten sposób, że zobowiązał pozwanego do bezpłatnego opublikowania sprostowania przez odczytanie w najbliższym od dnia uprawomocnienia się wyroku, przygotowywanym do emisji programie telewizyjnym [...] na antenie [...], ewentualnie w przypadku zaprzestania emisji tego programu w najbliższym od dnia uprawomocnienia się wyroku analogicznym przekazie o tej samej porze tekstu o następującej treści: „SPROSTOWANIE. W związku z informacjami podanymi w dniu 2 października 2018 r. w programie [...] oświadczam, że podział rejestru pedofilów na część jawną i niejawną był wynikiem prac parlamentarnych, a nie działaniem Ministerstwa Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości Z. Z. /adres do wiadomości redakcji/” (pkt I); oddalił powództwo w pozostałej części (pkt II) oraz orzekł o kosztach postępowania (pkt III-V).

Wyrokiem z 15 czerwca 2020 r., Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji obu stron, oddalił obie apelacje (pkt I) i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (II).

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł Skarb Państwa – Minister Sprawiedliwości. Wyrok ten zaskarżył w części, tj. w pkt I w zakresie, w jakim została oddalona apelacja powoda oraz w pkt II w zakresie, w jakim nie został na rzecz powoda zasądzony zwrot kosztów postępowania apelacyjnego. Skarżący podniósł zarzuty naruszenia:

1) art. 33 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 31a ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (dalej: „pr.pras.”) przez błędne zastosowanie powyższych przepisów w stanie faktycznym sprawy i uznanie, że ujęta w kwestionowanym materiale prasowym wypowiedź J. S., a w tym w szczególności jej druga część, składająca się ze zdania „Tylko fakt jest faktem, że ominięto albo specjalnie ukryto księży pedofili” jest opinią, polityczną oceną działań władzy, w szczególności Ministra Sprawiedliwości, czy wreszcie wykładnią ustawy, a w konsekwencji nie podlega sprostowaniu;

2) art. 31a ust. 1 pr.pras. przez błędne zastosowanie tego przepisu w stanie faktycznym sprawy i dokonanie przez Sąd drugiej instancji oceny charakteru wypowiedzi o treści „Tylko fakt jest faktem, że ominięto albo specjalnie ukryto księży pedofili”, tj. rozstrzygnięcia, czy mamy do czynienia z opinią, czy z wypowiedzią o faktach, na podstawie nie tylko wyłącznie tej wypowiedzi, lecz szerszego fragmentu inkryminowanego materiału prasowego, który to fragment nie podlegał sprostowaniu, którego żąda powód;

3) art. 31a ust. 1 pr.pras. przez błędną wykładnię, skutkującą błędnym uznaniem, że elementem tekstu sprostowania nie jest (czy nie powinna być) informacja o tym, czy prostowany w nim fakt, został w kwestionowanym materiale prasowym przedstawiony w sposób nieprawdziwy albo nieścisły, a w konsekwencji utrzymanie w mocy orzeczenia Sądu pierwszej instancji w części, w jakiej Sąd ten wyłączył słowo „nieprawdziwym” z tekstu sprostowania, do którego publikacji został zobowiązany pozwany;

4) art. 327¹ § 1 pkt 1-2 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. przez:
a) brak szczegółowego wyjaśnienia podstawy prawnej oddalenia powództwa oraz pobudek leżących u podstaw dokonanej przez Sąd drugiej instancji oceny charakteru wypowiedzi „Tylko fakt jest faktem, że ominięto albo specjalnie ukryto księży pedofili”,
b) brak jakiegokolwiek wyjaśnienia podstawy prawnej oddalenia powództwa w części dotyczącej domagania się przez powoda ujęcia w treści żądanego sprostowania wyrazu „nieprawdziwymi”;

5) art. 327¹ § 1 pkt 1-2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez podparcie swojego stanowiska przez Sąd drugiej instancji treścią wyroków Sądu Apelacyjnego w Warszawie w sprawach VI ACa 921/19 i VI ACa 839/19, a zatem uznanie, że dla sprawy znaczenie ma sposób rozstrzygnięcia zagadnienia w innych sprawach o tożsamym stanie faktycznym, przy jednoczesnym pominięciu wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 4 listopada 2019 r., w którym ta sama wypowiedź została uznana za wypowiedź o faktach;

6) art. 382 k.p.c. przez przynajmniej częściowe odstępianie przez Sąd od dokonywania własnej oceny – z punktu widzenia prawa materialnego – zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i posłużenie się oceną dokonaną nie przez Sąd pierwszej instancji, lecz ocenami sformułowanymi w sprawach VI ACa 921/19 i VI ACa 839/19;

7) art. 378 § 1 w zw. z art. 382 k.p.c. przez przekroczenie przez Sąd drugiej instancji granic apelacji, wniesionych przez strony postępowania, tj. oddalenie apelacji powoda z przyczyn w ogóle nie poruszonych w tej apelacji, czy też apelacji pozwanego, przy jednoczesnym dorozumianym uznaniu przez Sąd drugiej instancji, że apelacja powoda była zasadna, albowiem rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji w zakresie częściowego oddalenia powództwa, wywiedzione z konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego, może, zdaniem Sądu drugiej instancji, budzić uzasadnione wątpliwości.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesione przez skarżącego zarzuty okazały się niezasadne, a skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Ponieważ skarżący oparł skargę na obu podstawach kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), w pierwszej kolejności rozpoznać należy zarzuty naruszenia przepisów postępowania. Dopiero bowiem prawidłowe ustalenie stanu faktycznego, leżącego u podstaw zaskarżonego orzeczenia, czyni zasadnym rozważanie zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Naruszenia art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. skarżący upatruje w braku szczegółowego wyjaśnienia podstawy prawnej oddalenia powództwa. Tak sformułowany zarzut jest o tyle nieściśły, że w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny oddalił nie powództwo, ale apelacje, wniesione przez obie strony procesu. Nie budzi natomiast wątpliwości, że w obowiązującym stanie prawnym celem postępowania apelacyjnego jest ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy, a zakres tego rozpoznania wyznaczają granice apelacji (m.in. wyrok SN z 9 kwietnia 2008 r., II PK 280/07; postanowienie SN z 21 marca 2023 r., I USK 60/22). Należy dodatkowo pamiętać o treści art. 387 § 2(1) k.p.c., który stanowi samodzielną podstawę wyznaczającą elementy uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji. Skarżący nie podniósł zarzutu naruszenia tego przepisu.

Nietrafne są również zarzuty odnoszące się do oparcia rozstrzygnięcia na stanowisku wyrażonym przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyrokach wydanych w sprawach VI ACa 921/19 i VI ACa 839/19 przy jednoczesnym pominięciu wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 4 listopada 2019 r. W pierwszej kolejności należy podkreślić, że Sąd Apelacyjny w niniejszej sprawie uzasadnił podstawy rozstrzygnięcia w ramach obszernego i wyczerpującego wywodu prawnego, odnoszącego się do istotnych zagadnień rozpoznawanej sprawy. Przytoczenie treści rozstrzygnięć powołanych wyżej spraw stanowiło jedynie element przedstawionej argumentacji. W doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości dopuszczalność uzasadniania treści orzeczeń sądowych z uwzględnieniem powoływania innych orzeczeń wydanych w podobnych sprawach. Brak jest przy tym wymagania, aby

powoływać każde orzeczenie odnoszące się do zbliżonego stanu faktycznego, a tym bardziej, aby jego pominięcie stanowiło uchybienie przepisom postępowania.

Nie można się również zgodzić z twierdzeniem skarżącego o przekroczeniu przez Sąd drugiej instancji granic apelacji, mającym polegać na oddaleniu apelacji powoda z przyczyn niewskazanych w żadnej z obu wniesionych apelacji. Przypomnieć należy, że w obowiązującym modelu apelacji pełnej sąd drugiej instancji w wyniku wniesienia apelacji dokonuje ponownego, merytorycznego rozpoznania sprawy w granicach apelacji. Nie jest przy tym związany przedstawionymi w apelacji zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). O ile samo pojęcie granic apelacji może budzić pewne wątpliwości, to niewątpliwie jest, że granic tych nie wyznaczają podniesione zarzuty naruszenia prawa materialnego.

Przechodząc do rozważenia zarzutów naruszenia prawa materialnego, należy wskazać, że Sąd Najwyższy podziela ocenę prawną dokonaną przez Sąd Apelacyjny.

Zgodnie z art. 31a ust. 1 pr.pras. na wniosek zainteresowanej osoby fizycznej, prawnej lub jednostki organizacyjnej redaktor naczelny jest obowiązany opublikować bezpłatnie rzeczowe i odnoszące się do faktów sprostowanie nieścisłej lub nieprawdziwej wiadomości zawartej w materiale prasowym. Stosownie do art. 33 ust. 1 pkt 1 pr.pras. redaktor naczelny odmawia opublikowania sprostowania, jeżeli sprostowanie jest nierzeczowe lub nie odnosi się do faktów.

W orzecznictwie przeważa koncepcja subiektywnego ujmowania sprostowania, co oznacza, że sprostowanie stanowi szczególny mechanizm prawa prasowego pozwalający opinii publicznej na zapoznanie się ze stanowiskiem drugiej strony sporu, umożliwiając zainteresowanemu zajęcie własnego stanowiska i przedstawienie swojej wersji wydarzeń oraz zapoznanie z nią opinii publicznej, za pośrednictwem tego samego środka przekazu, w którym ukazały się uprzednio informacje jego dotyczące i wpływające na jego wizerunek. Przyjęcie takiej koncepcji sprostowania sprawia, że przedmiotem procesu sądowego jest przede wszystkim kontrola zasadności dokonania przez redaktora naczelnego odmowy opublikowania

żądanego sprostowania w świetle przesłanek przewidzianych w art. 33 pr.pras. Przedmiotem sprostowania prasowego co do zasady nie jest wobec tego badanie prawdziwości twierdzeń zainteresowanego, który przedstawia własną wersję zdarzeń, lecz ocena treści sprostowania pod względem rzeczowości, w związku z publikacją oraz pod względem zachowania wymogów formalnych (zob. wyrok SN z 30 listopada 2018 r., I CSK 654/17, OSNC-ZD 2019, nr 2, poz. 29, oraz powołane tam orzecznictwo).

W orzecznictwie nie budzi także wątpliwości, iż w świetle art. 33 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 31a ust. 1 pr.pras. sprostowaniu podlega tylko wypowiedź odnosząca się do faktów (zob. np. wyroki SN: z 30 listopada 2018 r., I CSK 654/17, OSNC-ZD 2019, nr B, poz. 29; z 4 października 2019 r., I CSK 416/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 61; z 21 lutego 2020 r., I CSK 560/18, OSNC 2020, nr 10, poz. 89; z 23 października 2020 r., I CSK 694/18; z 3 grudnia 2021 r., I CSKP 126/21, OSNC-ZD 2023, nr 1, poz. 11; z 5 października 2022 r., II CSKP 942/22), a więc taka, która poddaje się kwalifikacji w kategoriach prawdy albo fałszu (wyrok SN z 29 listopada 2016 r., I CSK 715/15, i postanowienie SN z 18 sierpnia 2020 r., I CSK 801/19), co może dotyczyć także wypowiedzi odnoszącej się do aktów prawnych (zob. np. postanowienie SN z 19 czerwca 2019 r., I CSK 24/19).

Sąd Najwyższy podziela zatem stanowisko Sądu Apelacyjnego dotyczące oceny spornego zdania: „Tylko fakt jest faktem, że ominięto albo specjalnie ukryto księży pedofilów”. Zgodzić się należy, że zdanie to należy odczytywać w kontekście całej wypowiedzi, stanowiącej polityczną ocenę działań władzy. Na aprobatę zasługuje także stwierdzenie, że cytowane zdanie odnosi się do interpretacji ustawy wprowadzającej rejestr pedofilów, jej celów i skutków. Wobec powyższego, za prawidłowe należy uznać rozstrzygnięcie odmawiające zakwalifikowania spornej wypowiedzi jako twierdzenia o faktach, podlegającego ocenie w kategoriach prawdy i fałszu.

Skarżący zarzucił ponadto, że Sąd Apelacyjny błędnie uznał, iż elementem sprostowania nie może być informacja o tym, że określony fakt jest nieprawdziwy. Nakazując sprostowanie Sąd Okręgowy pominął – względem treści żądanej przez

powoda – fragment wskazujący, że informacje opublikowane przez pozwanego były „nieprawdziwe”.

Według art. 32 ust. 5 pr.pras. w tekście nadesłanego sprostowania nie wolno bez zgody wnioskodawcy dokonywać skrótów ani innych zmian. Sąd Najwyższy podziela pogląd, zgodnie z którym powyższy zakaz nie ma charakteru absolutnego. W szczególności za dopuszczalne uznano uwzględnienie powództwa o sprostowanie częściowo przez nakazanie jego opublikowania z pominięciem fragmentów niespełniających kryteriów przewidzianych w art. 33 ust. 1 pkt 1, 4 i 5 pr.pras. (wyrok SN z 6 listopada 2020 r., I CSK 728/18, OSNC 2021, nr 6, poz. 43). Przyjmuje się też, że eliminacja części sprostowania jest dopuszczalna ze względu na wieloaspektowość jego treści. W treści pierwszego zdania żadanego przez powoda sprostowania wyodrębnić można logicznie dwa twierdzenia – o nieprawdziwości wypowiedzi będącej przedmiotem sprostowania oraz o tym, że podział rejestru pedofilów na część jawną i niejawną był wynikiem prac parlamentarnych. Tym samym należy uznać, że nakazanie opublikowania sprostowania z pominięciem słowa „nieprawdziwymi” stanowi częściowe uwzględnienie powództwa, nie naruszające zakazu zawartego w art. 32 ust. 5 Prawa prasowego.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z § 8 ust. 1 pkt 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Maciej Kowalski

Marcin Łochowski

Piotr Telusiewicz

[ms]